ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 161 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ — 24 ՓԵՏՐՎԱՐ 1855

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

Տարեկան գինն է . . . . 120 ղրշ
Վեցամսեայ ,, ... 65 ,,
Եռամսեայ ,, ... 35 ,,
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարա է ։
Ստորագրութիւնները կանխիկ են ։
Ստորագրութիւնները ամէն ամսոյն 1 էն եւ 16էն կը սկսին ։

Դուրս երթալիք լրագիրներուն ճամբուն ծախքը ամէն մէկ թերթին համար 20 փարա է ։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն, խմբագրին պէտք ուղղել ․ եւ անոնց ճամբուն ծախքը խրկողին վրայ է ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 24 ՓԵՏՐՎԱՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եւրոպայէն եկած լուրերուն նայելով՝ Գերմանիայի քաղաքականութիւնը աս օրերս արեւմտեան տէրութեանց նըպաստաւոր ըլլալու կերպարանք մը առած կ'երեւի ։

Գերմանական դաշնակցութեան զօրքերը ոտք հանելու համար Աւստրիոյ տէրութեան Ֆրանքֆորթի մեծ ժողովին ըրած առաջարկութիւնը կէս մը ընդունվեցաւ ։ Ժողովը որոշեց որ՝ դաշնակցութեան զօրքերը այնպիսի պատրաստութեան վիճակի մը մէջ դրվին, որ պէտք եղած ատենը տասնեւհինգ աւուր մէջ քալելու կարող ըլլան ։

Բրուսիայի տէրութեան ալ Գաղղիոյ եւ Անգղիոյ հետ միաբանելուն լուրը օրէ օր հաստատութիւն կը գտնայ ։

Թայմս լրագիրը կ'ըսէ թէ, Բրուսիոյ կառավարութեան փարիզ խրկած արտաքոյ կարգի դեսպանը Պ․ Վէտէլ՝ փետրվար 7/19ին Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին հետ համաձայներ է, եւ դաշնակցութիւնը արդէն եղած լմնցած կը սեպվի ։ Բրուսիոյ տէրութիւնը կը խոստանայ կ'ըսեն ինչ որ Աւստրիա խոստացած է, այսինքն Ռուսիոյ դէմ իրենց հետ միաբանիլ, բայց միայն հետեւեալ երեք պայմաններուն մէջ ։ 1․ Թէ որ Ռուսիա փորձ փորձէ նորէն Դանուբեան իշխանութիւնները մտնելու ։ 2․ Թէ որ Ռուսիա Աւստրիոյ հողը յարձակի ։ 3․ Թէ որ Ռուսիոյ կայսրը՝ դեկտեմբեր 28ին ծանուցագրին մեկնութեանը համաձայն չորս երաշխաւորութեանց պայմանները ընդունիլը ետ առնէ ։ Բրուսիայի տէրութեան աս վարմունքին պատճառն է կ'ըսեն լուր առնելը թէ, Վիեննայի ռուսաց դեսպան Կորչաքոֆ իշխանը՝ Աւստրիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին եւ Գաղղիոյ դեսպան Պուրքնէ սեպուհին հետ աս օրերս ճշմարիտ խաղաղութիւն հաստատելու ծայր մը գտեր են․ ասկէց Բրուսիայի տէրութիւնը քաջալերվելով աս ընթացքը բռներ է, որպէս զի կարող ըլլայ Վիեննայի մէջ մօտ օրերս ըլլալիք տէրութեանց ժողովին մէջ գտնըվելու ։ Մեծ դժուարութիւնը՝ երաշխաւորութեանց երրորդ պայմանը՝ այսինքն Սեւ ծովու մէջ Ռուսիոյ զօրութեան չափաւորվելուն կարգն է կ'ըսեն ։ Վիեննայէն գըրված նամակները կը հաստատեն թէ, Աւստրիոյ տէրութեան արտաքին գործոց պաշտօնեան Կորչաքոֆ իշխանին հետ խօսած ժամանակը ըսեր է թէ, Սեւ ծովու մէջ Ռուսիոյ զօրութիւնը չափաւորվիլ ըսելէն Սեւաստոպօլի կործանումը հասկընալու է ։

ԳԸՐԸՄԷՆ ԵԿԱԾ ԼՈՒՐԵՐ

Նախընթաց թուով համառօտ տեղեկութիւն մը տուինք փետրվար 10 էն 11 լուսնալու գիշերը Չէրնայայի բլուրներուն վրայ գաղղիացւոց ու ռուսաց մէջ եղած սաստիկ պատերազմին վրայ ։ Ահաւասիկ աս գործին վրայօք ետքէն եկած տեղեկութիւնները ։

Գաղղիացիք Ինքերմանի բարձունքը բռնելով՝ սկսեր էին փոսեր բանալ որ քիչ քիչ Մալաքոֆի աշտարակին տակը հասնին ու զանիկա յարձակմամբ առնեն, որովհետեւ աս աշտարակը շատ վնաս կուտար իրենց ։ Ռուսերն ալ իրենց կողմէն առաջին մարտկոցներ շիներ էին աշտարակին ետեւը, եւ զանոնք աղէկ բանեցընելու համար աշտարակը աւրել սկսեր էին ։ Ասիկա բաւական չսեպելով, փետրվար 9 ին գիշերը խիստ յանդուգն եւ վտանգաւոր շարժում մը ըրին․ եկան բազմաթիւ զօրքով հաստատվեցան Մալաքոֆի աշտարակին ու գաղղիացւոց բանակին մէջ տեղը եւ սկսան մարտկոցներ շինել հոն ։ Փետրվար 10 ին հասկցվեցաւ, որ ռուսաց գլխաւորութիւնն էր գաղղիացւոց փոսերուն յառաջանալը արգիլել հակառակ փոսեր բանալով ։

Քանրոպէր սպարապետը որոշեց աս դիրքը ռուսաց ձեռքէն առնել ։ Փետրվար 10 էն 11 լուսնալու գիշերը երկու վաշտ (Թապուր) Զուավ Մօնէ զօրապետին առաջնորդութեամբը ռուսաց աս մարտկոցներուն վրայ յարձակեցան ։ Նովայէն հետեւակ զօրաց վաշտ մըն ալ անոնց ետեւէն խրկվեցաւ․ բայց գիշերուան մութէն ճամբան կորսնցընելով պատերազմին մասնակից չկրցաւ ըլլալ ։

Զուավները ռուսաց մարտկոցներուն մօտը հասնելնուն պէս սաստկութեամբ անոնց վրայ յարձակեցան ։ Ռուսերը սաստիկ հրացանի կրակով մը զանոնք ընդունեցին ։ Զուավներն աս արգելքը մտիկ չընելով, բռնութեամբ պատնէշներէն ներս մտան․ հոն սոսկալի խառնուրդ մը սկսաւ սուինով ու թրով ։ Միանգամայն ռուսաց պատերազմական նաւերն ալ կարկուտի պէս ռումբ կը տեղային գաղղիացւոց վրայ ։ Այսու ամենայնիւ ռուսերը չկրցան Զուավներուն յարձակմանը դիմանալ ու ձգեցին փախան ։ Անմիջապէս Զուավներն սկսան մարտկոցները քանդել եւ բոլոր թնդանօթները գամեցին ։ Աս գործը կատարած ժամանակնին՝ ռուսաց նաւատորմիղն ու մօտակայ մարտկոցները անդադար սաստկութեամբ ռումբ կը տեղային անոնց վրայ ։ Նոյն միջոցին 8,000 հոգիէ բաղկացեալ ռուսաց երկու գունդ զօրք անոնց վրայ քալելով եւ հետզհետէ Սեւաստոպօլէն ուրիշ զօրաց գունդեր դուրս ելլելով, Զուավները աս քաշվեցան զարմանալի արիութեամբ թշնամեաց անհամեմատ բազմութեանը հետ պատերազմելով ։ Աս ետ քաշվելուն ժամանակը Զուավներէն 340 հոգիի չափ մեռան կամ վիրաւորվեցան, որոնց մէջ կան տասներեք սպայ ։ Անոնցմէ հինգը երեւան չելան, եւ չհասկցվեցաւ թէ մեռա՞ն կամ գերի բռնըվեցան ։ Մօնէ զօրապետին ալ երկու ձեռքը վիրաւորվեցաւ ։

Ռուսաց կորուստն ալ շատ եղած է աս պատերազմին մէջ, ըստ որում իրենց նաւերուն եւ մօտակայ մարտկոցներուն թնդանօթները գաղղիացւոցմէ աւելի իրենց վնաս տուին՝ թուով անոնցմէ անհամեմատ աւելի ըլլալնուն համար ։

Մայրաքաղաքիս տաճկական Ճէրիտէի-Հավատիս լրագիրը ռուսաց կորուստը 1002 հոգի կը հաշուէ ։

Աս յաղթութենէն գաղղիացիք օգուտ քաղելով՝ իրենց փոսերը յառաջացուցին դէպ 'ի Մալաքոֆի աշտարակը, որով ռուսերը չպիտի կրնան վերստին ան կողմը հաստատվիլ ։

—————

Պալաքլավայէն եկած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ, գաղղիացւոց ձիաւորներուն մէկ մասը Պալաքլավայի քաղաքին մօտեցեր է, որուն վրայի լեռները բազմաթիւ ռուսաց զօրք բռնած են կ'ըսվի ։

Դաշնակից տէրութեանց նաւախումբէն անգղիական Նիկըր շոգեշարժ Ֆրկաթոնը Կերչի նեղուցին մօտ ռուսի նաւ մը բռներ է, որուն մէջ պատերազմական պաշար եւ տասը թնդանօթ կայ եղեր՝ Անափա տարվելու համար ։

—————

Մայրաքաղաքիս Ժուռնալ լրագիրը իր ուրբաթ օրուան յաւելուածին մէջ լուր կուտայ թէ, անցեալ հինգշաբթի Սեւ ծովէն մայրաքաղաքս հասնող անգղիական Պէ-Բօլէ շոգենաւը Քամիէշի նաւահանգստէն մեկնելու ատենը՝ հեռագրով լուր հասեր է հոն թէ, Ռուսերը նորէն Կեօզլեվէի վրայ կը քալեն, եւ անմիջապէս հրաման եղեր է Քամիէշի նաւահանգիստը գտնըված պատերազմական շոգենաւներուն որ Կեօզլեվէի օգնութեան երթան ։

Աս լուրը մինչեւ հիմա Գըրըմէն եկող շոգենաւներէն ու նամակներէն հաստատութիւն չգտնալով՝ կ'երեւայ որ անհիմն է ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքիս Բրէս Տ'Օրիան լրագրին 17 թուոյն մէջ հետեւեալ յօդուածը կը կարդանք ։

“Վառնայէն փետրվար 11/23 թըւով նամակներ առինք ։ Աս նամակները սուտ կը հանեն այն լուրը որ անցեալ շաբթու տուինք առանց վաւերութեան թէ, ռուսերը նորէն Տօպրուճա մտեր են, եւ ասանկ խօսք մը Վառնայի մէջ եղած ըլլալն ալ կը հաստատեն ։

Ամէն օր զօրք նաւ կը նստին Օմէր փաշային Գըրըմ բանակը երթալու համար ։„

—————

Պատերազմի պաշտօնեայ վսեմափայլ Րիզա փաշան ազդու միջոցներ ձեռք կ'առնէ՝ Բուլկարի կողմէն դէպք մը պատահած ատեն պատրաստ գտնըվելու համար ։

Շատ պաշար խրկվեցաւ աս օրերս Սիլիստրէ եւ Դանուբի եզերքը գտնըված ուրիշ ամուր տեղերը ։

Վսեմափայլ Րիզա փաշան հրաման ըրաւ նաեւ 10 նաւ եւ շոգենաւներ վարձելու՝ Կեօզլեվէի կայսերական զօրաց ամէն կերպ պաշար եւ ձմեռուան հագուստ տանելու համար ։

—————

Դանուբէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ, Պէսարապիայի ռուսաց զօրքերը շտապով դէպ 'ի Օտեսա կ'երթան ։ Պաքխիրիներն ու Խալմուխներն ալ այն կողմը կը քալեն ։

Դանուբի սառերն հալելուն պէս աւստրիական նաւախումբ մը Դանուբէն 'ի վար պիտի իջնայ ։ Միանգամայն 10 հազար զօրք մինչեւ Ճուրճօվա (Եէրկէօյ) պիտի քալեն ։

Բրութի եզերքն ալ մինչեւ Կալաց 80 հազար աւստրիական զօրաց բանակ մը պիտի տարածի ։

—————

Քիւրտիսթանէն եկած լուրերը աս գաւառին գործերը աւելի յաջող վիճակի մէջ կը ցուցընեն ։ Պէտէրհան պէյին քեռորդի Եզդէշանին պէյը՝ որ կայսերական տէրութեան դէմ ապստամբութեան դրօշ բացած էր, Ճուլամէրիկի շրջակաները բնակող տէրութեան հնազանդ քիւրտերուն հետ կռուելով՝ զարնըվեր մեռեր է ։ Կը յուսացուի որ ապստամբութեան գլխաւորը մեռնելով՝ Քիւրտիսթանի խռովութիւնը շուտով կը խաղաղի ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ ։ Գըրըմի զօրաց վիճակը քննելու վրայօք Պ․ Ռօպօքի ըրած առաջարկութիւնը փետր․ 7/19ին հասարակաց խորհրդարանին մէջ նորոգվելով, լորտ Պալմըրսթընին վերստին դէմ խօսեցաւ աս առաջարկութեան, եւ աղաչելով խորհրդարանին որ քննութեան խօսքը մէկին ձգէ: "Մենք, տէրութեան պաշտօնեայքս՝ ձեր յանձնարարական ժողովը կը լսենք բան, եւ արդիւնքը պիտի՝ ցուցնէ թէ, ինչ աստիճան փութով կ'զբաղինք գիծումներ բանալու:,, Պ. Տ' Իզրայէլի եւ Պ. Լէյըրտ դէմ խօսեցան լորտ Բալմըրսթընի: Այսու ամենայնիւ Պ. Ռօպաք իր առաջարկութիւնը չափաւորեց, եւ միայն Գրըմի մէջ անգղիական զօրաց կրած նիւթական նեղութիւններուն պատճառները քննելը բաւական սեպեց:

Աս քննութեան համար տասնըմէկ հոգի նշանակվեցան յանձնարարական ժողով մը կազմելու, եւ ութը՝ կառավարութեան դէմ խօսեցան:

— Լորտ Ճոն Ռըսըլի պաշտօնով Վիէննա երթալուն վրայօք լորտ Բալմըրսթըն հետեւեալ խօսքերը ըսաւ հասարակաց խորհրդարանին մէջ:

Լորտ Ճոն Ռըսըլ Վիէննա գացած ժամանակը փարիզ պիտի հանդիպի, ուր գաղղիացւոց կայսեր հետ մտերմական խորհրդակցութիւն մը պիտի ընէ ըլլալիք դեսպանական ժողովին գործերուն վրայօք: Թէ որ ազնիւ լորտին պաշտօնը՝ պատուաւոր խաղաղութեամբ մը լմննայ, ազգը անոր շնորհակալ պիտի ըլլայ:

Բայց թէ որ միւս կողմանէ չյաջողի, պատերազմը պիտի շարունակենք աւելի մեծ զօրութեամբ, համոզված ըլլալով որ՝ ամեն կարելի եղածը ըրինք անոր երկրաւոր աղէտներուն առաջքն առնելու համար:

— Հասարակաց խորհրդարանին փետըրվար 5/17 ժողովին մէջ լորտ Բալմըրսթըն ըսաւ թէ, Աւստրիոյ կառավարութիւնը հաստատ յոյս ունի որ՝ Ռուսիոյ կառավարութիւնը պատուաւոր խաղաղութիւն մը ընելու հաճութիւն պիտի տայ:

— Նոյն օրը ծովային գործոց պաշտօնեայ Սըր Ճէյմս Կրահամ ծանոյց խորհրդարանին թէ, յառաջիկայ գարնան 200 անգղիացի ու գաղղիացի շոգենաւ Պալթիկ պիտի խրկվին:

Նաեւ ծանոյց թէ, Սեւ ծովու անգղիական նաւախումբին հրամանատար Էտմընտ Լայընս ծովակալին ուշադրութիւնը հրաւիրվեր էր՝ Օտեսան զարնելու օգուտներուն վրայ:

— Պալթիկի անգղիական նաւախումբին հրամանատարութիւնը Սառնտըրս Տընտաս ծովակալին յանձնըվեցաւ:

— Կառավարութիւնը Գրըմի անգղիական զօրաց հրամանատար Լորտ Ռակլանին օգնական խրկեց Սիմփսըն զօրավարը՝ իբրեւ զինուորական վերին պաշտօնատարաց գլուխ:

— Գրըմի բանակին հիւանդները Էնգլիա փոխադրելու համար յատուկ շոգենաւներ պիտի պատրաստվին:

— Մօրնինկ Էտվէրթայզըր լրագիրը կ'ըսէ թէ, կառավարութիւնը ընդհանուր ծոմապահութեան օր մը պիտի սահմանէ՝ Աստուծոյ պաշտպանութիւնը խնդրելու համար Էնգլիոյ զէնքերուն:

ԳԱՂՂԻԱ: Գաղղիական բանակ մը Աւստրիոյ օգնութեան խրկելու խօսքը օրէ օր հաստատութիւն կը գտնայ, եւ արդէն ասոր վրայօք պէտք եղած կարգադրութիւնները եղեր են կ'ըսէ Գաղղիոյ կառավարութեան եւ Աւստրիոյ տէրութեան կողմէն փարիզ խրկված զինուորական գործակալ Կռէնվիլ կոմսին մէջ: Աս բանակը 80 կամ 100 հազար հոգիէ պիտի բաղկանայ:

Ուրիշ 100 հազար զօրաց բանակ մ'ալ Պուլոնի մէջ կը պատրաստվի:

— Խօսք մը կը պտըտի թէ, Վ. Նափօլէոն կայսրը Արեւելք գալու եւ Գրըմի գաղղիական զօրաց անձամբ առաջնորդելու դիտաւորութիւն ունի:

— Պէլճիքայի Ինտէփանտանս լրագիրը կ'ըսէ թէ, Գաղղիոյ կառավարութիւնը 12,000 զուաւ խրկեց Գրըմ՝ Սէվաստոպոլին վրայ յարձակելու զօրաց համար:

— Կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի կ'ըսեն՝ Մարսիլիայէն Գըրըմ ու զգալի երթեւեկութիւն ընող շոգենաւներ սահմանելու, որոնք ամեն չորեքշաբթի եւ շաբաթ օրերը Մարսիլիայէն զօրք եւ պաշար պիտի առնեն Գըրըմ տանին, եւ անկից հիւանդ ու վիրաւոր առնելով Մարսիլիա պիտի գանան:

— Փարիզի փողերանոցը 1854 տարւոյն մէջ 502 միլիոն ֆրանքի ոսկի կըտրեց:

— Գրըմ խրկվելիք Սարտենիացի զօրաց հրամանատար Լամարմօրա զօրավարը փետրվար 7ին փարիզ հասաւ:

ԱՒՍՏՐԻԱ: Ռուսիոյ տէրութեան Կ. Պօլսոյ նախկին դեսպանը Պ. Թիթօֆ Վիէննա հասաւ՝ մօտերս բացվելիք դեսպանական ժողովին մէջ Կորչաքօֆ իշխանին օգնական ըլլալու համար:

— Գերմանական լրագիրները լուր կուտան թէ, Նափօլէոն առաջինին որդւոյն Ռէյխշթատի դուքսին մարմինը Վիէննայէն հանվելով փարիզ պիտի փոխադրվի:

— Վիէննայի լրագիրները կ'ըսեն թէ, Կ. Պօլսոյ նախորդ դեսպան Պ. տը Պրուք սեպուհը գանձուց պաշտօնեայ չպիտի ըլլայ, այլ արտաքին գործոց պաշտօնեայ պիտի ըլլայ Պուօլ կոմսին տեղը, եւ աս անօրէնութիւնը Ռուսիոյ դէմ թշնամութեան նշան մը կը համարվի:

ՍԱՐՏԵՆԻԱ: Կառավարութիւնը մեծ փութով Գրըմ խրկվելիք բանակին պատրաստութեամբը կ'զբաղի, մարտի վերջերը ճամբայ հանելու համար:

— Կ'ըսեն թէ, կառավարութիւնը ծերակուտի ժողովին անդամ Պ. Տ' Ազէլիօն պիտի խրկէ Վիէննա դեսպանական ժողովին ներկայ գտնվելու:

ՌՈՒՍԻԱ: Պետըրսպուրկի լրագիրը փետրվար 10 թուով կայսեր մէկ յայտարարութիւնը կը հրատարակէ, որով Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդը զէնքի կանչված է: Աս յայտարարութեան մէջ կայսրը կ'ըսէ թէ, իր ջանքը՝ խաղաղութեան խօսակցութիւններուն հաճելով՝ առանց պատերազմի Արեւելքի բոլոր քրիստոնէից իրաւունքը պաշտպանել է. բայց իր թշնամիներուն պատրաստութեանցը դէմ դնելու համար, որոշեց՝ ժամանակիս պէտքը համեմատ աւելցնել Աստուծոյ իրեն տուած պաշտպանողական զօրութիւնը:

Վիէննայի դեսպան Կորչաքօֆ իշխանը՝ կայսեր աս յայտարարութիւնը Աւստրիոյ կառավարութեան հաղորդած ժամանակը՝ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ:

Նիկողայոս կայսեր յայտարարութիւնը բացատրելէ մը պէտք չէ համարիլ: Ռուսիոյ դէմ զանազան տէրութեանց ըրած կամ ընելիք միաբանութիւնները տեսնելով, անոնց յարձակողական զօրութեանը համեմատութեամբ ինքզինքը պաշտպանելու ուժ պէտք է պատրաստէ: Այսու ամենայնիւ Նիկողայոս կայսրը պատրաստ է չորս պայմաններուն վրայ խօսակցութիւն ընելու:

— Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի հրեայները քրիստոնէութեան դարձունելու համար Ռուսիոյ մէջ գտնված բոլոր անգղիացի քարոզիչներուն հրաման եղաւ՝ տասն եւ հինգ աւուր մէջ Ռուսիոյ հողէն դուրս ելլելու. եւ աստից մատուռները, դպրատունները եւ տպարանները կառավարութեան կողմէն ծախու հանվեցան, ստակը իրենց տրվելու համար:

— Լեհաստանի մէջ գտնված բանակաց հրամանատարներուն հրաման եղաւ՝ պաշտպանողական գիծ մը բռնելու ամեն տեղ:

— Օսթ Տօյչէ Փօսթ Գըրըմի վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ, որոնք Բեդըրսպուրկէն աղէկ աղբիւրներէ իրեն հասած են, կ'ըսէ:

Դաշնաւորաց Խրըմի մէջ ունեցած բանակին վիճակը Անգղիացւոց լրագրաց պատմածին չափ գէշ չէ: Անգղիական, գաղղիական ու տաճկական զօրաց թիւը առ առաւելն 120,000ի կը հասնի: Բանակին կարօտութիւնները աս օրերս, օդերը յարմար ըլլալուն, լաւագոյն ու դիւրին եղանակաւ կը լեցուին: Մանաւանդ Գաղղիացւոց բանակը, որն որ պաշարող զօրաց երեւելի մասը կը կազմէ, արտաքոյ կարգի աղէկ հոգացուած է: Դաշնաւորները աշխարհքիս մէջ եղած ամենէն սքանչելի պատերազմական կազմածքները Խրըմի մէջ կեդրոնացուցած են: Սեւաստոփոլի ապագայ բախտին վրայ հոստեղս (Պետրոպուրկ) շատ կը վախցուի, թէպէտ եւ տրուած վստահութիւններն ու ապահովութիւնները շատ մեծ են եւ օրէ օր ալ կը տրուին: Ցարը (կայսրը) զօրավարաց գլխաւորներուն վրայ շատ բարկացած է, որովհետեւ ասոնք անցած տարի թշնամեաց կողմանէ Խրըմ 40,000 զօրքէն աւելի ցամաք ելլելը անկարելի է կ'ըսէին, եւ ասոր համար ալ հոստեղս պատրաստական գտնուած ռուս զօրքը քիչ էր: Խրըմի մէջ գտնուած ռուսական բանակը կամաց կամաց 100,000ի ելաւ, եւ գլխաւորաբար երեւելի են իր հեծելազօրաց գնդերը, միայն թէ ասոր մեծ մասը պաշարի պակսութեան համար ետ քաշուելու պարտաւորեցաւ, եւ տեղւոյն անբաւ դժուարութիւններուն նայելով՝ զօրաց աւելի բազմութիւն մը հոն չկրնար խրկուիլ: Ասոր վըրայ գաղափար մը ունենալու համար պէտք է գիտնալ որ՝ Փերեքոփին Սիմֆերոփոլին ունեցած հեռաւորութիւնը շատ քալելով հինգ օրուան ճամբայ է, որուն գնդերուն սուրհանդակները հազիւ երկու օրուան մէջ կրնան կատարել: Այն բովանդակ ընդարձակութիւնը աղքատ անապատ մըն է. ամենեւին բոյս ու տունկ չկայ. նոյն իսկ մարդկան ու անասնոց համար ջուրը մէկտեղ պէտք է տանիլ: Արդէն գրեթէ 7000 բեռնակիր գրաստ աս ճամբուն վրայ սատկեցան, ու հիմա բեռ կրելու համար միայն եզ կը գործածուի: Աս պատճառաւ, առանց ծովէն Խրըմի մէջ բանակ մը պահելը կարելի չէ. եւ եթէ դաշնաւորները ռուսական բանակաց իրարու հաղորդակցութիւնը քիչ մը ժամանակ կտրելը յաջողցընեն, ան ատեն պաշարի պակսութիւնը վրայ գալով Սեւաստոփոլի բախտը դիւրաւ կ'որոշուի: Նօրտ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Հետեւեալ յօդուածը՝ որ մեր արգոյ ընթերցողներէն մէկը հաղորդած է, ազգին պատուոյն դէմ եղած զրպարտութեան մը հերքումն ըլլալով պարտաւորեցանք հրատարակելու:

"Մայրաքաղաքիս մէջ հրատարակված բողոքականաց (բրօթէսթանթ) Աւետաբեր անուն լրագրին 5 թուոյն մէջ յօդուած մը կը կարդանք, ամսոյս 13ին մեռած Պ. Գրիգոր Երամեանին մահուան առթիւը գրուած: Այս յօդուածը՝ մեր ազգին դէմ ապերախտ գրչի մը անիրաւ ու ծաղրաշարժ պահանջմունքներովը լեցուն գրուած մը ըլլալով՝ պարտք համարեցինք անոր արժանաւոր պատասխան մը տալ:

Բայց նախ, կուզենք երկու խօսքով արգոյ ընթերցողաց ծանուցանել Պ. Գ. Երամեանին մահուանը եւ անոր յուղարկաւորութեանը զուգընթաց պարագաները, որպէս զի կարող ըլլան երկու կողմէ գրուածներուն արդարութիւնը եւ ճշմարտութիւնը որոշել:

Պ. Գրիգոր Երամեան ազգաւ հայ եւ կրօնքով լուսաւորչական եկեղեցւոյ զաւակ ըլլալով՝ քանի մը տարիէ 'ի վեր բողոքական եղեր ու ամսոյս 25/13ին բողոքականութեան մէջ ալ մեռեր է: Ասոր ժառանգները իրենց նախնեաց սուրբ եկեղեցիէն զատուած չըլլալով՝ ուզեր են որ Պ. Գ. Երամեանին մարմինը հայոց քահանաները թաղեն. ուստի երբ բողոքականաց կողմէն եկեր են որ իրենց արարողութեամբ կամ սովորութեամբ համեմատ վերցունեն, սաստիկ ընդդիմութեամբ թող չտալէն ետեւ, դարձեր ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօրմէն խնդրեր են որ, հայ քահանաներու հրամանը ընէ գալ վերցունելու: Սրբազան Պատրիարք Հայրն ալ քրիստոնէական ներողամտութեամբ հաճեր է որ միայն մէկ քահանայ մը երթայ ու առանց թաղման պաշտօնի մինչեւ գերեզման տանի թաղէ:

Հոս չենք կրնար մեր Սրբազան Պատրիարք Հօրը մարդասիրական ու քրիստոնէական գործին արժանաւոր գովութիւնը զանց առնել, որ իր լուսաւոր կամքը գովելի ներողամտութեամբ մեռնողին ժառանգաց կամքը զիջեր ու գայթակղութեան առիթը բարձեր է. միանգամայն իր սուրբ եկեղեցւոյն պատիւը արդար եւ վեհանձնութեամբ տեղը պահելով՝ չէ թողուցեր որ բողոքական մեռելի մը վրայ լուսաւորչական արարողութիւններ կատարվին, քանի որ Պ. Գ. Երամեան իր կենդանութեանը այն եկեղեցիէն դուրս ելլելով՝ անոր արարողութիւններն ալ հարկաւ չընդունած էր: Ուստի կը տեսնենք որ, Սրբազան Պատրիարք Հօրը բռնած արդարութեան եւ ուղիղ դատման բոլորովին համաձայն է, եւ անոր համար շատ զարմացանք որ ասանկ ուղիղ եւ մարդասիրական գործ մը չէ կրցեր յօդուածին հեղինակին հաճելի ըլլալ: Զարմացանք ըսի, վասն զի դժգոհ ըլլալուն իրաւունքը ցոյց տալու համար մէջ բերած բոլոր պատճառները՝ իր դատողութեանը թերութիւնները հաստատելէ ուրիշ զօրութիւն մը եւ արդիւնք մը չունին: Ահա այն պատճառները.

Ա. Պ. Գ. Երամեան շատ տարիներէ 'ի վեր (կ'ըսէ) բողոքականաց եկեղեցւոյն ցուցակին մէջ գրուած ըլլալով, յայտնապէս բողոքականներուն կը վերաբերէր անոր մարմինը թաղել. բայց անոր ընտանիքը հայոց ազգէն ըլլալով՝ շատ աշխատեր են բողոքականաց ազգապետ Ստեփան աղային որ՝ հայոց եկեղեցւոյն քահանաները վերցունեն մեռեալը, ան ալ հաճութեամբ ընդուներ ու հայոց պատրիարքարանը 'ի պաշտօնէ խնդիր տուեր է "որ հանգու-
" ցեալին ընտանեաց խնդիրը կատարելու
" յանձնառու կըլլան բողոքականք եւ ի-
"րենց իրաւունքը կը զոհեն:,,

Հոս չեմ կրնար շարունակել առանց հեղինակին հարցունելու թէ՝ ով թախանձեց կամ ստիպեց զիրենք որ իրենց իրաւունքը զոհեն [illegible], ու թողուն, որ իրենց մեռելը հայք թաղեն: Իրաւունք մը զոհուած ըլլալու համար, պէտք է որ անիկայ չի պահանջելով կամ անկէ հրաժարելով ախրոջը վնաս մը կամ զրկում մը ու զիջացողին ալ օգուտ մը ըլլայ: Հայոց ազգը՝

բողոքականաց աղաղակներն խնդրելով Գ. Երամեանին մարմինը թաղել տալով՝ ազգասիրական եւ քրիստոնէական գործ մը կատարելէ ուրիշ ինչ շահեցաւ եւ ինչ կը կորսնցնէր չի թաղելով: Ուստի թէ որ Հայոց ազգը բնաւ ասանկ խրատունքի զոհ մը չէ պահանջեր իրենցմէ, եւ բողոքականք ալ իրենք իրենց սխալուեր են (թող տուողին ընթերցողք մեռեալին գրացիններէն) Գ. Գ. Երամեանին մարմինը իրենք չի թաղելու, ինչո՞ւ կըսեն որ Հայոց ազգին համար իրենց խրատունքը զոհեր են. եւ թէ որ յօգուտ Հայոց ազգին խրատունքի զոհ մը չի կայ, ինչո՞ւ անկէ շնորհակալութիւն կըսպասէ անխրատ հեղինակը:

Բ. Բողոքականք այս մասին իրենց խրատունքը զոհելը յանձնառու եղած են (կըսէ հեղինակը) "միայն սա պայմանով "որ ինք (Սրբազան Պատրիարքը) քա"հանաները խրկելով թաղման պաշտօն "կատարել տայ մարմնոյն վրայ,,:

Հեղինակին դժգոհութեան առաջին պատճառը՝ կրնանք խրատամբ անձանի իրաւարանութեան ցնորք մը կոչել. բայց այս վերջին պայմանը՝ (որ երկրորդ պատճառն է դժգոհութեան) պատառոց պահանջմունքներուն կարգին մէջ ամենէն այլանդակն է: Պահանջել Հայոց ամենապատիւ Պատրիարք Հօրմէն որ մեռելի մը վրայ անանկ պաշտօն մը կատարել տայ, որ իր կենդանութեանը չէ ընդուներ, եւ անոր մերժելուն պատճառն ալ նոյն իսկ բողոքական եկեղեցին է եղած՝ մեռելոց հոգիներուն համար Հայոց կատարած պաշտօնը եւ բրած աղօթքը անօգուտ են ըսելով:

Գ. "Հրաման ըրաւ (Սրբազան "Պատրիարքը) որ միայն մէկ քահանայ "մը եւ անն ալ առանց կարդալու անձայն "ու լուռ ճամբին առջեւէն փողոցներուն "մէջէն անցնելով մինչեւ գերեզմանոցը "երթայ,,: Հոս ալ բնականաբար երկու բան մտքերնիս կուգայ ուղղակի հեղինակին հարցունելու. Նախ, թէ ի՛նչ իրաւունքով բողոքականք կը պահանջեն Հայոց եկեղեցիէն որ իրմէ զատուած մէկու մը վրայ անանկ երգեր կարդայ, որ յայտնի համարձակ ծաղրեր կամ գոնէ աւելորդ համարած է: Երկրորդ, թէ ինչո՞ւ համար մեռելին առջեւէն քահանային լուռ երթալուն վրայ նեղացած է, երբ կը տեսնենք որ բողոքականք փողոցներուն մէջ բնաւ չեն կարդար իրենց մեռելներուն առջեւէն: Հեղինակը՝ այս բանը ինչ դիտաւորութեամբ կը պահանջէ Հայոց ազգէն. մեռելը իբր լուսաւորչական հայ թաղել տալ, թէ իբր բողոքական: Ուրեմն վա՛յ մն լուսաւորեալ դարուն որ՝ սանկ անձանձի փաստաբաններ ունեցեր է . . . եւ կը ցաւինք որ՝ սանկ մխուր ու լուրջ նիւթի մը վրայ հրապարակական թերթի մը մէջ ամբողջ ազգի մը դէմ սանկ անխրատ ու անվայել յօդուածներ հրատարակել չը տալը՝ լուսաւորեալ եւ քաղաքակրթեալ ժողովուրդէ մը պատշաճ խոհեմութիւն եւ պարտք համարուած չէ: Ուստի անտարակոյս ենք, որ արդոյ ընթերցողք բնաւ դժուարութիւն չպիտի քաշեն որոշելու թէ ո՞ր կողմէն է [illegible] եւ որո՞ւ [illegible] է [illegible]:,,

Ուրիշ բարեկամ մըն ալ՝ մեռնողին ընտանեաց բերնէն առնելով անանկ պարագայ մը մեզի կը հաղորդէ, որ բոլորովին հակառակ է յօդուածին հեղինակին հրատարակածին: Աւետաբերին մէջ կը կարդանք որ՝ Գ. Գ. Երամեան վերջին վայրկեանին "Քրիստոս Յիսուսով ուրախ եմ,, ըսած է եղեր. բայց անոր ընտանիքը կը պատմեն թէ՝ շատ տաղնապած ժամանակը իրեն հարցուցեր են թէ ինչ կըզգայ կոր, պատասխաներ է թէ "Աստուած բարկացուցած եմ,,. անկէ ետքը լեզուն կապուեր ու մէկ քառորդ ետքը մեռեր է:

Այս դէպքը հրատարակեցինք որ չըլլայ թէ յօդուածին հեղինակը սխալած մնայ:

* * *

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ հինգշաբթի Գաղղիոյ տէրութեան գործակատար Գ. Գինէաէթթի դեսպանական մեծ հացկերոյթ մը տուաւ Մէհէմմէտ պէյին Փարիզի դեսպան ընտրուելուն առթիւ:

Այս հացկերոյթին ներկայ էին բարձրապատիւ Ալի փաշան, փոխանակ Ալի Գալիպ փաշան եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ:

— Մայրաքաղաքիս Լատինացւոց հոգեւոր հովիւ գերապատիւ Մօնսինեօր Իլլօ արք եպիսկոպոսը՝ քօլէռային բռնուելով՝ անցեալ չորեքշաբթի գիշեր վախճանեցաւ, եւ հինգշաբթի օրը շքեղ հանդիսիւ թաղուեցաւ:

— Օգոստափառ Ինքնակալը՝ պատերազմի եւ ծովային գործոց պաշտօնեաներուն առաջարկութեամբը որոշեց որ, այսուհետեւ կայսերական ցամաքային եւ ծովային զօրաց սպաները ուսոց (էբօլէթ) չկրեն, այլ իրենց թեւերուն վրայ ոսկի կամ արծաթի ժապաւէններ (շէրիտ) ունենան իրենց աստիճանին համեմատ:

— Գաղղիացւոց բանակին գործակալութիւնը տեսնելով ամառուան մօտենալը եւ հիւանդանոցներն ընդարձակելու պէտքը, Գըրըմի բանակը երկրավէրէք խրճիթները հոս վար դրաւ, եւ հիմա Պէյօղլուի զինուորական գոլէճին եւ Ֆըլամուրի ետեւի լեռներուն վրայ զանոնք կանգնել կուտայ՝ հազար չորս հարիւր հիւանդ անոնց մէջ պառկելու համար:

— Գաղղիական Վիլ տը Բարի եռայարկը մայրաքաղաքիս նաւարանին մէջ նորոգուելէն ետեւ, ուրբաթ օրը ճամբայ ելաւ Գաղղիա երթալու համար:

— Ուրբաթ իրիկուն անգղիական Լէտի Ճօրճ շոգենաւը Մարսիլիայէն գաղղիացի զօրք բերաւ: Այս շոգենաւը գիշերանց գալը իմացնելու համար թնդանօթ մը արձակեց:

— Գաղղիական Լուի շոգենաւը ուրբաթ օրը Գըրըմէն եկաւ ու երկուշաբթի օրը Թուլօն գնաց հիւանդ եւ աղէկի դարձած զօրքեր տանելով:

— Նոյն օրը Կ[illegible] շոգենաւը Ճէզայիրէն գալով Պէյքօզ եւ անկից ածուխ առնելով Գըրըմ գնաց 414 զօրք եւ քանի մը սպայ տանելով:

— Շաբաթ օրը գաղղիական [illegible] շոգեշարժ ֆրգաթը եկաւ Գըրըմէն հիւանդ զօրքեր բերելով:

— Գաղղիական [illegible] շոգենաւը շաբաթ օրը ճամբայ ելաւ՝ հիւանդ զօրքեր տանելով Մարսիլիա:

— Կիրակի օրը գաղղիական [illegible] թղթատար շոգենաւը Մարսիլիայէն գաղղիացի զօրք բերաւ:

— Երկուշաբթի օրը գաղղիական Սէն եւ [illegible] շոգենաւները եկան Գաղղիայէն, առաջինը 380, երկրորդը 300 զօրք բերելով:

— Մինչեւ հիմա կայսերական պալատին զանազան պաշտօններուն յանձնուած տղաքը քանի մը տարի Սարայ Պուռնուի դպրոցը կը կրթուէին՝ միայն տաճկերէն լեզուին գրականութիւնը սորվելով: Օգոստափառ Ինքնակալը փափաքելով որ՝ սա տղաքը աւելի պիտանական ուսմունքներ ալ գիտնան իրենց ապագայ պաշտօններուն համար, հրաման ըրաւ որ այսուհետեւ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ չափական գիտութիւն ալ սորվին: Այս դպրոցը՝ որ Էնդէրուն դպրոց կը կոչուի, Թնդանօթարանի վերատեսուչ վսեմափայլ Ահմէտ Ֆէթհի փաշային խնամքը եւ Հասարակաց կրթութեան ժողովոյն նախագահ Խայրուլլահ էֆէնտիին անօրէնութեամբը պատրաստուեցաւ ու կարգի դրուեցաւ, եւ արդէն սկսած է սա նոր ընթացքով շարունակելու:

— Իզմիրէն լուր կուտան թէ, մինչեւ հիմա 828 հիւանդ եւ աղէկի դարձած անգղիացի զօրք հասած է Իզմիրի անգղիական հիւանդանոցը, եւ օդը յարմարելուն՝ շուտով առողջանալու վրայ են: Մինչեւ հիմա 22 հոգի մեռեր են ընդ ամենը:

— Պրուսայի մեր արդոյ թղթակիցը՝ դեկտեմբեր 20 թուով նամակ մը գրած է, որուն մէջ անցեալ չորեքշաբթի օրը հոն պատահած գետնաշարժին նկարագրութիւնը ընելէն ետեւ, բրած ահագին վնասները հետեւեալ կերպով կը թուէ:

"30ի չափ մզկիթ ու այժմ մեր դիտածներէն փլած կամ ծանրապէս վնասուած կան:

Ուլու ճամիին երկու մինարէները, Եէշիլ ճամիին մեծ մինարէն, Եըլտըրըմի եւ Խիւտավէնտիկեարի մզկիթներուն մինարէները փլան: Տափըլը Մանասթըրը՝ ուր Սուլթան Օսմանին շիրիմը կայ, բոլորովին փլաւ: Սէթ պաշիին քովի մզկիթը փլաւ: Իրղանտըյի եւ Սէթ պաշիի կամուրջները ճղքուեցան եւ վրանուն անցնիլը երկիւղալի է: Քանի մըն ալ տուն կործանեցան:

Պարիսպէն մեծամեծ կտորներ թափելով՝ Պալըգ Բազարի կողմը բազմաթիւ յունաց տուներ կործանեցան եւ շատ մարդիկ փլատակներուն տակը մնացին:

Գըրդ Նէրօսկէն բռնած թաղին տուներէն հինգ վեց հատը հիմնայատակ եղան:

Խաներէն՝ Իփէկ խանը չարաչար վնասուեցաւ: Հին Նոր խանը գրեթէ բոլորովին կործանեցաւ ու քանի մը հոգի մեռան: Մահմուտ փաշա խանը Ֆալքէզի կողմը գետնին հետ ճղքուեցաւ: Թուզ խանը փլաւ: Կէյվէ խանը երկու կողմէն ճղքուեցաւ: Գարաճա պէյ խանը՝ ուր բոլթայի միւտիրը կը նստէր, փլաւ ու միւտիրը եւ յոյն մը մեռան:

Յունաց թաղին մէջ Գարա օղլան օղլու Անաստասին գործարանը փլաւ եւ ինք իր որդին եւ քանիէն աւելի յոյն գործաւոր աղջիկ կեանքերնին կորուսին: Այս գործարանին մէջ գտնուած կրակը աւերակներուն հաղորդուելով գիշերը բռնկեցաւ, եւ Զմիթալ Փուռուն բռնած թաղէն մինչեւ Հրէից թաղը այրեցաւ. ուրիշ ամեն գործարաններն ալ քիչ կամ շատ վնաս կրեցին:

Հայոց դպրատունին պատը փլչելով տղայ մը մնաց տակը:

Քիւքիւրթլիւյի եւ ուրիշ մէկ քանի ջերմուկներուն (գաբլըճա) ջուրը անյայտ եղաւ, եւ քաղաքին մէջի բոլոր բաղնիքները վնասուեցան:

Քաղաքիս ծայրը Քէշիշ Տաղի ստորոտը Գափլը Գոյաբոլած ապառաժը պատռելով, մէջէն բոց ու մուխ կ'ելլէ:

Շրջակայ գեղերուն ու ագարակներուն ալ շատ վնաս եղեր է:

Քաղաքիս բնակիչներուն մեծ մասը լեռները եւ բաց տեղերը փախած են:

Այս զարհուրելի հարուածին զոհ եղողներուն ճիշդ թիւը դեռ յայտնի չէ: Հիմակու հիմա իմ գիտցածներէս 15 հոգիի չափ հայ կայ մեռած. 150էն աւելի յոյն փլատակներուն տակը մեռան կամ այրեցան: Տաճիկներէն ու հրեաներէն մեռնողներուն թիւը յայտնի չէ: Մինչեւ հիմա փլատակներուն տակէն հանուած դիակներուն թիւը 300էն աւելի է:

Կը լսենք որ Մահալըճ եւ շրջակայ գեղերն ալ շատ մեծ վնասներ կրեր են: Նմանապէս Մուտանիա եւ շրջակաները:

Մինչեւ նամակս գրած կենալս, երկրաշարժը հոս կը շարունակէ: Մինչեւ հիմա 300 անգամէն աւելի համրեցինք:,,

— Իզմիր ալ նոյն օրը գետնաշարժ եղեր է, բայց թեթեւ կերպով:

Քանի մը օր առաջ Սամոսի (Սուսամ) եւ շրջակայ կղզիներուն եւ Անատոլուի մէջ ալ բաւական սաստիկ շարժ եղեր է: Մաքրիի նաւահանգստին ու շրջակաները նոյնպէս սաստիկ շարժ ըլլալով, պզտիկ գեղ մը 25 կանգուն խորութեամբ գետնին տակը իջեր է կըսեն առանց տուն մը կործանելու եւ մէկուն վնաս ըլլալու. անանկ որ գեղին բնակիչները պարտաւորուեր են գեղին չորս կողմը սանդուղներ շինելով՝ այնպէս դուրս ելլելու կամ ներս մտնելու:

— Մայրաքաղաքիս մէջ ալ երկրաշարժը չէ դադարած. ամեն օր գիշեր ցորեկ թեթեւ ցնցումներ կ'զգանք:

— Թոսքանայէն փետրվար 5 թուով լուր կուտան թէ, Պիէվէ-Սանթ-Սթէֆանօ քաղաքին ետեւի լեռը փլչելով՝ քաղաքը կործաներ է, եւ քովէն անցած Թիպէրի գետին ճամբան խափանելով, ջուրը քաղաքին աւերակները ծածկեր են: Մեռնողներուն թիւը չը գիտցուիր:

— Հնդկաստանի մէջ Անգղիացւոց իշխանութեան տակը գտնուած երկիրներուն տարածութիւնն է՝ 18 հազար մղոն երկայնութիւն եւ 13 հազար մղոն լայնութիւն: Այս ահագին տարածութեան մէջ 140 միլիոնէն աւելի ժողովուրդ կայ 14 լեզուէ:

Անգղիացիք սա ընդարձակ երկիրը հինգ մեծ մասի կամ նախագահութեան բաժնած են. 1. Պէնկալայի նախագահութիւն, որ 163,443 քառակուսի մղոն տեղ եւ 40 միլիոն ժողովուրդ ունի: 2. Հիւսիսային արեւմտեան գաւառաց նախագահութիւն, որ 71,985 քառակուսի մղոն տեղ եւ 23,200,000 ժողովուրդ ունի: 3. Մատրասի նախագահութիւն, որ 145 հազար քառակուսի մղոն տեղ եւ 22 միլիոն ժողովուրդ ունի: 4. Պոմպայի նախագահութիւն:

— Գերմանացի Իտա Բֆէյֆէր անուն տիկին մը՝ երկրորդ անգամ աշխարհի չորս բոլորը պտըտելէն ետեւ սա օրերս Լոնտրա հասաւ: Այս կինը իր ճանապարհորդութեան պատմութիւնը գրելով, մէջէն կտոր մը հրատարակել տուաւ գերմանական լրագրի մը մէջ: Այս կտորը՝ Բֆէյֆէր տիկինին Սումաթրա կղզւոյն մէջ Պալթաքեանք բռված մարգարիտ վայրենիներուն հետ ըրած մէկ կռւին պատմութիւնն է վերջին աստիճան հետաքրքրութեան արժանի։ ԲըՓէյֆէր տիկինը դիւցազնական քաջութեամբ ինքզինքը պաշտպաներ է վայրենիներուն դէմ։ Երկու ատրճանակ ու թուր մը ունենալով, վրան յարձակող վայրենիներուն մէկ քանին գետինը փռեր է։ Դժբաղդաբար վայրենիները յաջողեր են իր ծառաներէն մէկը քովէն յափշտակելու, եւ հետեւեալ օրը կերեր են։ Բ-Փէյֆէր տիկինը դիտակով կրցեր է տեսնել հեռուէն աս սոսկալի ճաշին բոլոր պարագաները։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՏՆԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անձրեւներուն պատուհաններէն անձրեւը ներս չմտնելու կերպ։

Անձրեւին ջուրը պատուհանէն ներս զարնելը ըլլայ նէ՝ այն պատուհանին շրջանակին (չէրչիվէ) ու այն շրջանակը նստած տեղին մէջէն ճամբայ գտնելով անկէց ներս պիտի մտնէ. սովորականը այս է։

Ասոր համար պէտք է շրջանակին հեծած տեղը (լամպա) բանալ. եւ այս լամպային կռնակը քիչ մը շեղ (շէվ) ըլլալու է դէպ 'ի ներս լամպային կողմը, մէկ ծայրէն մինչեւ միւս ծայրը. մէջ տեղը երեք գծաչափ խորութիւն ունենայ, եւ դէպ 'ի երկու ծայրը քիչ քիչ այն խորութիւնը պակսի։ Ասանկ ըլլալով՝ ջուրը միշտ դէպ 'ի այս խորունկ տեղը կը վազէ։ Հասարակ պատուհաններուն վրայ կը տեսնենք որ՝ անձրեւին ջուրը հովին առաջը կենալով շրջանակին ու անոր նստած տեղին մէջէն ներս կը մտնէ, ինչպէս որ ըսինք. եւ մէկ անգամ մը անկէց ներս մտնելէն ետքը այն ճեղքը կը գոցէ եւ հովին արգելք մը կ'ըլլայ. հովն ալ անոր զարնելով դէպ 'ի սենեակին մէջ կը հրէ։ Բայց այս մեր ըսած կերպովը շինուած ըլլայ նէ՝ ջուրը լամպային խորունկ տեղը կը ժողվուի. անոր ալ պինտ խորունկ տեղին տակէն պզտիկ ծակ մը բաց երկու ու կէս գծաչափ տրամագիծով. քանի որ հոն ջուր ժողվուի նէ անկէց դուրս կ'ելլէ. եւ դիւրաւ վազելու համար ծակը քիչ մը շեղ բանալու է. բարձր ծայրը լամպային մէջ ըլլայ, եւ ցած ծայրը դուրսը։

Ջուրը որքան պատուհանին ուժով զարնէ նէ՝ պատուհանը այս կերպով շինուած ըլլալէն ետքը չկրնար ներս մտնել։ Հովը առաջ դէպ 'ի ներս կը զարնէ. բայց մէկ մը այս խողովակաձեւ լամպան գտնելէն ետքը՝ ջուրը միշտ հոն իջնալու վրայ կ'ըլլայ, եւ ծակէն դուրս կը վազէ։

Այս բանը շինելն ալ դիւրին է։ Ասով պատուհանը շատ աղէկ եւ ճիշդ չգոցուիր, եւ ցուրտն ու սաստիկ հովը կրնան ջուրը դուրս վազելու համար բացուած ծակէն ներս մտնել։ Ասոր ալ ճարը կը գտնուի ծակին բերանը գոցելու բան մը հնարելով. եւ ասիկա կրնայ ըլլալ ծակին բերնին մեծութեամբ համեմատ բոլորաձեւ պղինձէ կամ երկաթէ կտոր մը որ ծակին բերնին առաջը վերէն վար կը կախեն. ջուրը ծակէն դուրս կրնայ վազել, եւ հովն ալ զարկած ատենը այն կտորին գալով կը գոցէ ծակը եւ ներս չկրնար մտնել։ Հարկ չէ ըսել որ ասոնց վրայ դուրսէն իւղազանդներկ (եաղը պօյա) զարնելու է, եւ ծակին ներսի դին ալ ընելու է այս ներկը որ ջուրին վազելն ալ դիւրին կ'ըլլայ՝ տախտակն ալ չփտիր։

Գինի պահելու տեղերուն աղէկութեանը հարկաւոր բաներ։

1. Գինետունը հիւսիսային հովերու (փօրեազ) դէմ պիտի ըլլայ։ Հարաւային դին նայած գինետուններուն չափ չիմանար դրսի օդոյ փոփոխութիւնը։

2. Բաւական խորութիւն ունենալու է որ՝ ջերմութիւնը միշտ մէկ աստիճան ըլլայ։

3. Խոնաւ ըլլալու է ամեն ատեն. բայց շատ խոնաւութիւնն ալ աղէկ չէ։ Քանզի տակառները եւ խցերով պատած ամաններուն վրայի խիցը եւ ապակիներուն բերնի սունկը (մանթար) կը փճացընէ։ Չոր ըլլայ նէ մեծ տակառներուն տախտակները չորնալով կը ծռմռկին, եւ գինին դուրս վաթելու ճեղքեր ճամբաներ կը բացուին։

4. Լոյսը չափաւոր պիտի ըլլայ. աւելի լոյս ըլլայ նէ կը չորցընէ, քիչ ըլլայ նէ կը փտտեցընէ։

5. Ասանկ տեղ ըլլալու է գինետունը որ՝ ամենեւին գետինը չշարժի ոչ վրայէն սայլ (առապա) անցնելով եւ ոչ ուրիշ բանով. քանզի գետինը շարժելով գինիի խոշոր ամանները ալ կը շարժին, եւ մրուրը գինիին կը խառնուի, հետը կը մնայ, եւ գինին աւրելու եւ քացխելու պատճառ կ'ըլլայ։ Ինչ շարժում որ ըլլայ՝ այս վնասը կրնայ տալ։

6. Գինետունը կանաչ փայտ կամ խոտ, քացախ, եւ ինչ բան որ կենալով կ'աւրի եւ կը թթուի, ասոնց մէկն ալ խօթելու չէ։

7. Գինետունը անանկ տեղ ըլլալու է որ՝ արեւը ուղղակի հոն չզարնելէն զատ՝ անոր դիմացը ուրիշ տեղ մը զարնելով անկէց ալ հոն չի գայ. քանզի արեւուն լոյսը զարկած տեղը 'ի հարկէ տաքութեան աստիճանը կ'աւելնայ, որով գինիին ալ աղէկութեանը վնասը կը դպչի։

8. Այս բաներէս կը հետեւի որ՝ գինի պահելու տեղը գետնին տակը փորուած պիտի ըլլայ գետնին երեսէն քանի մը կանգուն ցած. թէ պատուհան եւ թէ դուռ՝ հիւսիսային կողմը պիտի նային. ճամբաներէն եւ խանութներէն եւ ականներէն (լաղըմ) եւ ջուրի ճամբաներէն եւ սպանդանոցներէն (սալահանէ) հեռու պիտի ըլլայ. վրայի ծածքն ալ կամարաձեւ (պէշիկ եօրթիւսիւ) ըլլայ։

Գինետունը շատ խոնաւ ըլլայ նէ՝ տակառներուն վրայ բորբոս (քիւֆ) չկապելու համար ներքեւնին բարձրիկէկ ներքնակ (իսկելէ) շինելու է. եւ որովհետեւ երկու փայտ իրարու վրայ դրուած կենան եւ վրանին ալ խոնաւութիւն ունեցող ծանրկէկ բեռ ըլլայ, ինչպէս են գինիով լեցուն տակառները, այն փայտերը շուտով կը տաքնան եւ կը փտտին, ուստի աղէկ կ'ըլլայ որ փայտերուն վրայ թրծած աղիւս (թուղլա) շարես կամ քար դնես, որ տակառները անմիջապէս այն փայտերուն վրայ չհեծնան։ Ատեն ատեն ալ հարկ է գինիին ամանները քննել. մէկ բանով մը մէջի գինիներուն չափը առնել. մանաւանդ գիշերահաւասարներուն ատենը, որ է մարտի ու սեպտեմբերի սկիզբէն մինչեւ 15ը։ Այս ատեններս կրնան անանկ տակառներ ըլլալ որ վրայէն նայիս նէ նոր կ'երեւին, բայց տակէն փտած կ'ըլլան. եւ ամենը մէկէն տախտակնին կը նետեն։ Թէեւ տակառները գինետունը տեղաւորցընելէդ առաջ՝ քիչ մը աւազ եւ մարած կիր իրար խառնես եւ տակառին վրայ քսես նէ՝ այս փորձանքին պատահիլը քիչ կ'ըլլայ։ Գինետունին խոնաւութիւնն ալ քիչցընել կրնայ ըլլալ՝ հով բանալու ծակերը մեծցընելով կամ յարմար տեղերէ նոր ծակեր բանալով, ինչպէս որ դիւրին կ'ըլլայ։

Թէեւ գինետունը շատ չոր ըլլայ նէ՝ տակառները շատ կը դիմանան, բայց գինին ալ շատ կը պակսի։ Երկու հարիւր յիսուն լիտրնոց տակառ մը շատ խոնաւ գինետունը դրուելու ըլլայ նէ՝ ամիսը գաւաթ մը գինի հազիւ կը պակսի. բայց նոյն ամանը շատ չոր գինետան մէջ դնելով ամիսը երկու հօխա եւ աւելի գինի կը պակսի։

Շատ չոր գինետուններ քիչ մը խոնաւ ընելու ճամբան՝ հով բանալու ծակերուն մէկ քանին բոլորովին գոցելը կամ ամենն ալ պզտիկցընելն է։ Շատ տաք կամ շատ ցուրտ եղած ատենը ծակերը ամենն ալ գոցելը շատ աղէկ է։ Թէ որ հով բանալու ծակերը հարաւի դէմ են նէ՝ վրան խուփ (քիւլահ) մը շինէ անանկ ձեւով որ օդը վերէն չիտակ չզարնի, այլ միայն երկու կողմէն բանի։ Տախտակ մը եւ վրան հող կամ բուեծ (քէսէք) դրուելով անոր տեղը կը բռնէ։

Ջուր կայնած կամ ցեխոտ (պալչըգ) գետնի վրայ, կամ առաջուց անմաքուր բաներ հաւաքուած տեղի մը վրայ շինուած տուն մը աղէկ գինետուն ունենալնին շատ տեսնուած բան չէ։ Եւ ասոնց մեծ վնասը ամառը կ'ըլլայ. քանզի գետնի հողին հետ խառնուած գարշահոտ բաները այն ատենը կը տաքնան եւ գէշ հոտեր տալ կ'սկսին, որ գինին որքան աղէկ ըլլայ եւ ապակի ամաններու մէջ ալ պահուած ըլլայ նէ՝ քիչ ատենի մէջ կ'աւրին։ Ասանկներ շատ տեսեր եմ Փարիզ, կ'ըսէ Ժիւլիէն, որ աս խօսքերուն հեղինակն է. որ մէջը երեք ամիս միայն գինի պահուելով գինին կը գէշցընէր։ Ասոր մէկ հատիկ ճարը այս է. գետինը որքան ձեռքէդ կուգայ նէ խորունկ փորէ, եւ հանած հողէդ տեղը երկար ատենէ 'ի վեր արեւի տակ մնացած հող կամ աւազ լեցուր։

Մէջը պտըտելու մարդոց դիւրութեանը համար գինետունին յատակը չիտակ ու ծեծած եւ աղէկ կոխկռտած ըլլալու է. մանաւանդ թէ որ գինիները ապակի ամաններու մէջ պահուած է նէ։ Եւ այն ամաններուն վրան ալ աւազ լեցընելու է որ իրար դպչելով չկոտրին։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ 23 ՓԵՏՐՎԱՐ

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		ղռ. փռ	ղռ. փռ
ԱՓԻՈՆ	հօխան	320.	330
ԹԻՖԹԻՔ Էնկիւրիւ	„	31.	32
ԲՈՒՐԴ (Եափաղ) Ռումէլի	„	6.	6,20
„ Անատոլու	„	6	
„ Լուացուած	„	12.	13
ՃԻՀՐԻ Էնկիւրիւ	„	7.	8
ԳԻՒՏՈՐ (Մազը) սեւ	„	12.	13
„ ճերմակ	„	6.	7
ՍԱԼԵՊ Քէօփրիւ	„	15.	16
ՄԱՀՄՈՒԴԻԷ Անատ. բատմակին		200.	320
ՔԻԹՐԷ ճերմակ տերեւ	հօխան	25.	26
ԲԱՄՊԱԿ (Իզմիր)	„	11,20.	12
ԽԷԺԱՐԱՐԻՈՑ (Զաֆրան)	„	12.	13
ՏՕՍԱԽ (Շիմշիր) Ապազա հատ			
ընտիր տակ	կենդինար	45.	50
„ Անատոլու	„	35.	40
ՎԱՐԴԻ ԻՒՂ (Կիւլ եաղը) Գըզանլըգ	մըսգալ	15.	16

ՄԵՏԱՔՍ		
Սէլէ Ա. տակ Թէֆէն	ղռշ	330-335
„ Բ. „ „		320-325
Մէջտեղի կարճ „	„	315-320
Հաստ երկայն ընտիր	„	320-325
„ „ միջակ	„	315-320
Պարսկաստանի միջակ հօխան	„	155-165

Լուբիա Տրպզնի սրտոյ 100 հօխան		260.	270
Կաղին (Ֆընտըգ) Տրպզնի կլոր	կենդ.	125.	130
Չէթ Եաժլըգ	հօխան	7,20.	8
Ըճառ (Սուսամ) քանտար	„	6.	6,20

ԳԱՂԹԱԲԵՐՔ (ԳԱՆԹԱՐԻԿ)

ԽԱՀՎԷ		Գուռուշ	
Ռիօ եւ Քաբօ Ա. տակ 100 հօխ		940.	950
„ „ Բ. „	„	890.	900
Հավանայ	„	1000	
ՇԱՔԱՐ			
Անգղ. Գլ. 6—10 լիտր			
Լոնտրա	կենդնր.	340.	345
Լիվէրբուլ	„	324.	325
Պէլճիքա	„	325.	330
Հոլանտա Պուէօն	„	340	
Անգղ եւ Հոլ. փշ. Ա. տակ.	„	268.	273
„ „ „ Բ. „	„	265.	267
Հավանայ ճերմակ	„	268.	273
„ կարմիր	„	210.	215
Գաղղ. Գլ.	„	310.	315

		ղռ. փռ	ղռ. փռ
ՊՂՊԵՂ (Պիպէռ)	հօխա	8 10	8 20
ԴԱՐՉԻՆ (Թարչըն) չէպ	„	28	30
ՄԵԽԱԿ (Գարանֆիլ)	„	12	12 20

Ներկեղէնք։

ԼԵՂԱԿ (Չիւիտ)	հօխ.	ղռշ	114. 122
Հոլանտայի	„	„	135. 140
Կուաթիմալա	„	„	115. 120
Պէնկալա	„	„	120. 124
Մատրաս	„	„	70. 75
ՈՐԴԱՆ (Գըրմըզ) Արճէնդ.	„	„	58. 63
ՍՊԻՏԱԿԱԴԵՂ (Իւսթիւպէճ)			
Ճէնովա Ա. տակ պզդ. մատուկ	„		400
Հոլանտա Բ. „	„	„	250. 260
Թրիեստա Ս.Վ.Ա. „	„	„	100
„ Բ. „	„	„	90
ԱՐՋԱՍՊ (Զաճ)	կենդինար	„	60
ՆԵՐԿԱՓԱՅՏՔ			
Քամբէշ (Մօր պագամ)	կենդ.	„	43. 50
Սանթա Մարթա աղէկ	„	„	180. 190
„ „ հարկ	„	„	169. 165
Ֆեռնամպուքօ (Ալ պագամ)	„		350

Մետաղներ։

ԱՆԱԳ (Քալայ)	կենդ. ղռշ		1020. 1025
ԱՆԹՈՒՇԱՏՐ	Անգղ. հօխ.	„	8, 20
„	Եգպտ.	„ „	12. 12, 20
ՊՈՂՊԱՏ (Չէլիկ)	կենդ.	„	175. 180
ՆՐԿԱԹ Անգղ.			
Երկաթաձեւ (Լամա) բոլորաձեւ, քառակուսի	կենդ. ղռշ		95. 100
Ցցաձեւ (Տէլ) բեւեռցու	„	„	105. 110
Շրջանակ (Չէմպէր) խառն (ասսօրթիմօ)	„	„	120. 125
Տախտակ թիւ 1--12 չէպ	„	„	170. 175
Ռուսիոյ Պլաս ու Զինճիլօֆ	„	„	140. 145
Բաւքօֆ	„	„	150
ԲԵՒԵՌ Հոլ. եւ Թրիեստ	„	„	160. 180
ԿԱՊԱՐ (Գուրշուն) Անգղ.	„	„	200. 210
„	Գաղղ.	„ „	190. 200
ԹԻԹԵՂ (Թէնէքէ)	գրզ. մատ.	„	445. 450
ՁԻՆԿ (Թիւթիա) Գաղղ. Հոլ. հօխա		„	4,20
ԱՊԱԿԻ (Ճամ) Հոլ. սնտ.			120. 125

ԱՐՄՏԻՔ

Ցորեն Անատոլուի կարծր գրիւը		52.	54
„ Ռումէլիի „	„	48.	50
„ Խամայլէ „	„	. .	.
„ Կալաչի „	„	. .	.
„ Ռումէլիի կակուղ	„	38.	40
„ Անատոլուի „	„	. .	.
Եգիպտացորեն Կալաչի	„	. .	.
„ Իպրայիլէ	„	. .	.
„ Անատոլուի	„	27	
Գարի Ռումէլիի	„	27.	30
Կտաւատ	„	44	
Սուսամ	հօխան	3	
Ալիւր Թէքիրտաղ	„	3,20	
„ Պուրկազ	„	3	
„ Անատոլու	„	2,20.	
Բրինձ Ռէշիտ	„	4	
„ Ռումէլի Ֆիլիպէ	„	3.	3, 20

Վաճառանոցիս մէջ կայ ընդամենը 300,000 գրիւ ցորեն եւ 50,000 գրիւ գարի։

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ 23 ՓԵՏՐՎԱՐ

Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ	129	25
Անգղիական լիրա	141	
Գաղղիոյ 20 ֆրանքնոց ոսկի	112	25
Ռուսիոյ իմբէրիալ	115	
Աւստրիոյ դուքաթ	67	
„ Մաճառ	65	
Մէճիտիէ 20նոց ոսկի	25	25
„ „ արծաթ	25	20
Հինգ ֆրանքնոց արծաթ	28	
Գարբազլըգ	22	15
Քօլօնաթօ	31	
Բէշլիք	29	
Սօֆօրին	196	
Մահմուտիէ ոսկի	109	
Հինգնոց, քառնոց, հազարին . . .	190	

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ գիշեր Բ. Դրան եւ Անգղիոյ դեսպանատունը լուր եկաւ թէ, ռուսաց Վ. Նիկողայոս կայսրը ամսոյս 18 ին (ուրբաթ օրը) իրիկուան ժամը 4ին մեռեր է Պետերսպուրկի մէջ։

Աս լուրը Վիէննայէն հեռագրով Պելկրատ եւ Պուքրէշ եկեր է եւ անկից արտաքոյ կարգի սուրհանդակներով հոս հասաւ։

Վալաքիոյ կայսերական զօրաց ըսպարապետ Իսմայիլ փաշան ալ յատուկ սուրհանդակ մը ղրկած է պատերազմի պաշտօնէին, որ նոյնպէս երէկ գիշեր հասաւ։

Կը լսենք թէ, աս առտու ալ անգղիական շոգենաւ մը եկեր է Թրիէստէն աս ծանուցիչ լուրը բերելով։

— Գաղղիական Սէմիյան շոգեշարժ ֆրգաթոնը Թուլոնէն Ղրըմ երթալու համար զօրք եւ պաշար առած ճամբայ ելեր՝ Սարտենիայի ծովեզերքներուն առջեւ կորսուեր է բոլոր մէջը եղածներովը։ Արդէն վեց հարիւր խեղդուած մարմին ժողվուեր է ծովեզերքը։

— Ռուսիոյ կառավարութիւնը փետրվար 17 ին պատերազմի յայտարարութիւն ըրաւ Սարտենիոյ տէրութեան դէմ։

— Անգղիոյ տէրութեան պաշտօնեաներուն մէկ մասը փետրվար 10|22 ին հրաժարականնին տուին։

— Աս առտու եկող Կէմլիկի շոգենաւը լուր բերաւ թէ, Պրուսայի մէջ գետնաշարժը մինչեւ երեքշաբթի շարունակեր է, եւ կիրակի գիշեր ու երկուշաբթի օրը քանի մը սաստիկ ցնցումներ եղեր են, բայց երէկ դադարեր է։ Բոլոր շուկաները կառավարութեան հրամանաւ գոցվեր են, որովհետեւ ողջ քարուկիր շէնք մնացած չէ։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ. ՉԻՆԻԼԻ ԽԱՆ